

* Historie fantastické literatury v českém a mezinárodním kontextu

Ústav české literatury a knihovnictví FF MU

FF: CJBC639

Tereza Dědinová

* O čem to bude

Přednáška (90 min.) + seminář (90 min.)

Seminář lze absolvovat pouze společně s přednáškou (nebo po absolvování přednášky)

Co je to fantastika

Prehistorie a inspirační zdroje fantastiky

Historie fantastiky ve světovém kontextu

Česká fantastická literatura - historie a postavení v kontextu české literatury

Současná fantastika

Významní autoři a jejich dílo

E-learning v IS - interaktivní osnova

* A co z toho

- * Poznání mezníků vývoje fantastické literatury ve světovém a v českém kontextu
- * Odlišení moderní fantastické literatury, kořenových textů a předchůdců fantastiky
- * Inspirace pro další četbu
- * Určení zakládajících děl fantastické literatury
- * Schopnost interpretovat fantastické texty vzhledem k historickému kontextu

Prezentace jako podklad

Nenahrazuje přednášku!

- * Ukončení
- * Zápočtový test - souvislosti

* Osnova

- * Představení - vymezení a hranice fantastiky
- * Prehistorie fantastiky - mýtus, epos, fantastický cestopis, pohádka, rytířský román
- * Utopie a antiutopie
- * Ode zdi ke zdi - osvícenství, romantismus a gotický román
- * Počátky science fiction
- * Nová vlna a její dědictví
- * Zrození fantasy
- * Vývoj moderní fantasy
- * Počátky české fantastiky
- * Mainstreamová a žánrová fantastika
- * Česká fantastika do současnosti

*Sekundární literatura

- * CLUTE, John, GRANT, John (edd.) The Encyclopedia of Science Fiction [online] < <http://www.sf-encyclopedia.com/> >
- * MENDLESOHN, Farah, JAMES, Edward : 2009 A Short History of Fantasy (London: Middlesex University Press)
- * ATTEBERY, Brian: 1980 The fantasy tradition in American literature : from Irving to Le Guin (Bloomington : Indiana University Press)
- * 1992 Strategies of Fantasy (Bloomington: Indiana University Press)
- * 2014 Stories about Stories: Fantasy and the Remaking of Myth (Oxford: Oxford University Press)
- * MATHEWS, Richard: 2002 Fantasy: *The Liberation of Imagination* (London: Routledge)
- * SWINFEN, Ann: 1984 *In Defence of Fantasy: A Study of the Genre in English and American Literature Since 1945* (London: Routledge & Kegan Paul)

- * HUME, Kathryn: 1984 *Fantasy and Mimesis; Responses to Reality in Western Literature* (New York, London: Methuen)
- * SCHOLLES, Robert: 1975 *Structural Fabulation* (Notre Dame: University of Notre Dame Press)
- * BRODERICK, Damien: 1995 *Reading by Starlight* (London: Routledge)
- * WOLFE, Gary K.: 1986 *Critical Terms for Science Fiction and Fantasy: A Glossary and Guide to Scholarship* (New York: Greenwood)
- * Alkon, Paul K.: 2002 *Science fiction before 1900 : imagination discovers technology* (New York : Routledge)
- * LANDON, Brooks: 2002 *Science fiction after 1900: from the steam man to the stars*
- * Masood Ashraf Raja, Jason W. Ellis and Swaralipi Nandi: 2011 *The postnational fantasy : essays on postcolonialism, cosmopolitics and science fiction* (Jefferson, N.C. : McFarland & Company)
- * Sandner, David: 2004 *Fantastic literature : a critical reader* (Westport, Conn. : Praeger)

- * NEFF, Ondřej: 1981 Něco je jinak : komentáře k české literární fantastice (Praha: Albatros)
- * 1986 Všechno je jinak : kapitoly o světové science fiction (Praha: Albatros)
- * ADAMOVIČ, Ivan: 1995 Slovník české literární fantastiky a science fiction (Praha: R3)
- * 1995 Encyklopedie literatury science fiction. Edd. by Ondřej Neff - Jaroslav Olša. Praha: H & H,
- * LANGER, Aleš: 2006 Průvodce paralelními světy (Praha: Triton)
- * MACEK, Jakub: 2006 Fandom a text (Praha: Triton)
- * KAGARLICKIJ, Julij: 1982 Fantastika, utopie, antiutopie (Praha: Panorama)
- * GENČIOVÁ, Miroslava: 1980 Vědeckofantastická literatura: srovnávací žánrová studie (Praha: Albatros)
- * DĚDINOVÁ, Tereza: 2015 Po divné krajině - Charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury (Brno: Masarykova univerzita):
- * <http://www.phil.muni.cz/wucl/home/News/2015/nova-kniha-terezy-dedinove/>
- * Jan Czechaczek: 2015 DP Cena Karla Čapka ve fanzinech

*Studium fantastické literatury

- *Encyclopedia of Science Fiction, Encyclopedia of Fantasy:
<http://www.sf-encyclopedia.com/>
- *The International Association for the Fantastic in the Arts:
<http://wiz.cath.vt.edu/iafa/abt-iafa.htm>
- *Science Fiction Research Association: <http://sfra.org/about>
- *The Society for Utopian Studies: <http://utopian-studies.org/>
- *The Utopian Studies Society:
<http://www.utopianstudieseurope.org/index.php>
- *The Science Fiction Foundation: <http://www.sf-foundation.org/>
- *The Finnish Society for Science Fiction and Fantasy Research:
<http://finfar.org/en/>

*Odborné časopisy

Journal of the Fantastic in the Arts: <http://www.fantastic-arts.org/jfa/>

Science Fiction Studies: <http://www.depauw.edu/sfs/>

Foundation: The International Review of Science Fiction:
<http://www.sf-foundation.org/publications/foundation/index.html>

Extrapolation: <http://extrapolation.liverpooluniversitypress.co.uk/>

Fafnir - Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research:
<http://journal.finfar.org/journal/>

The Eaton Journal of Archival Research in Science Fiction:
<http://eatonjournal.ucr.edu/>

*Konference, diskuzní skupiny

- * International Conference on the Fantastic in the Arts (ICFA) - <http://www.fantastic-arts.org/annual-conference/next-2/>
- * Eaton Science Fiction Conference - <http://eatonconference.ucr.edu/about.html>
- * Science Fiction Research Association Conference (SFRA) - <http://sfra.org/sfra2015>
- * British Society for Literature and Science Conference, University of Liverpool - <http://www.sfra.org/node/72>
- * <https://www.uni-muenster.de/Anglistik/GFF2016/cfp/index.html>
- * the International Association for the Fantastic in the Arts Public Listserv - <http://www.fantastic-arts.org/blog-archive/>
- * LEGIE - databáze knih Fantasy a Sci-Fi - <http://www.legie.info/>

Terminologie

Fantastická literatura, fantastika

X Mainstream

Slovník fikčních světů:

aktuální x fikční

přirozený x fantastický svět

SF&F - science fiction a fantasy (+ horror)

Hard SF - vědeckofantastická literatura (VFL)

Sci-fi - scifi

Příběhy utopické, fantastické nebo technicko-dobrodružné

Volná fantastika či příběhy s tajemstvím, volná fantazijní hra

* Fantastický prvek

* **Záměrná odlišnost** od konsenzuální reality (pozměněný historický vývoj v případě alternativní historie, zasazení do budoucího fikčního světa a podobně); **fyzická nemožnost** v případě postav a objektů, **zásadní změna** v případě přírodních zákonů a pravidel fikčního světa (funguje magie, nefunguje gravitace).

Zásadní role fantastického prvku

(Nancy H. Traill) Hamlet

To, o čem si
myslíme, že je
skutečné.

*Co je to fantastika

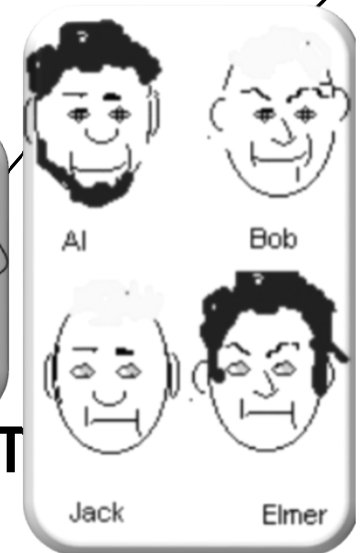
*Intuitivní definice

* Beletristické či dramatické dílo, v němž fantastický prvek - propojen sítí rodových podobností s alespoň jedním dalším dílem pokládaným za fantastické - zaujímá význačnou roli ve struktuře fikčního světa, neobjevuje se pouze ojediněle nesa zcela specifickou funkci.

1. krok - intuitivní soud

2. krok - usazení do kontextu žánru (ARCHITEXT

Ideální model, nese všechny určující znaky žánru, čehož jednotlivé texty nejsou schopny

* Fantastika, nebo fantasy

Síň slávy mistrů fantasy I, II: Robert
Silverberg (Praha: Baronet), 2004

Ray Bradbury: Malý vrah

Harlan Ellison: Jeffymu je pět

Robert A. Heinlein: Naše krásné
město

Terry Bisson: Medvědi objevují ohe

Angloamerická tradice

Fantasy + science fiction - fantastická literatura?

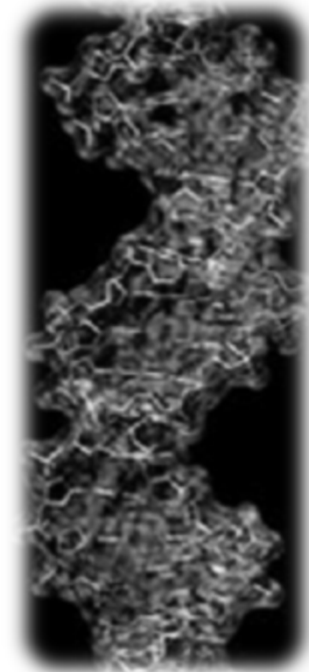
Richard Mathews: Fantasy X science fiction, gotický horor,
utopie, satira - *Božská komedie?*

„čistší fantasy“ (*puerer fantasy*) X magický realismus

(Ne)vysvětlitelnost fantastického prvku

* Jedna z mnoha aproximací, jež modeláři provedli, se týkala kvantového stavu proteinu, který byl matematicky popsán z pohledu eigenstate neboli vlastních stavů pro vazby mezi atomy: kvantových stavů, jež měly konkrétní hodnoty pro takové věci, jako jsou poloha vazby a její vibrační energie. Naprosto přesný popis proteinu by každé z jeho vazeb umožnil existovat ve složené superpozici několika různých vlastních stavů najednou, ve stavu, který neměl žádné konkrétní úhly a energie, ale jen pravděpodobnosti pro spektrum odlišných hodnot. (Greg Egan - Teranesie)

* **Hard SF**

Slovníček odborných termínů

Záměr autora

A co čtenář?

Úvod do biologie...

Orientuje se

Pokusí se o to

15

Čte hard SF jako fantasy

Jak dobře je lidem, kteří tohle v životě neuvidí !

A jak je to pro ně špatné, že jim není dáno něco takového vidět !

Hluboké šedé nebe v němž nebyly a nejsou hvězdy, nebe vazké jako rosol, zářící kalným, mrtvolným světlem. Všechny siluety jsou rozplizlé, jakoby tály - domy, po jejichž zdech se rozběhl koberec modrého mechu, stromy, jejichž větvemi nekolébá vítr, ale pouliční lampy, nad nimiž sotva pohybující krátkými křídly krouží ptáci ze světa šera. Kolem jedou auta a velice pomalu kráčejí lidé - co noha nohu mine. To vše viděno skrz šedivý světelný filtr, vše slyšeno skrz vatové tampony v uších. Takový němý černobílý film, rozmar vším přesyceného režiséra. Svět, odkud čerpáme svou sílu. Svět, který pije naše životy. Šero. Jací do něj vstoupíme, takoví z něj zase vyjdeme ven. Šedá mlha rozpustí skořápku, která na tobě narůstala celý život, vytáhne z ní jádérko, jemuž lidé říkají duše, a zkusí do něj kousnout. A když pak pocítíte, jak křupete v čelistech šera, pocítíte neodbytný ledový vítr, jedovatý jako hadí slina, teprve pak se stanete Jiným.

A vyberete si, na kterou stranu se postavíte.

(Sergej Lukjaněnko: Noční hlídka)

Ne bez pravidel a bez vysvětlení

Nemusí (se z)odpovídat aktuálním světu

Musí dodržovat vlastní pravidla¹⁶

* Pseudovědecké vysvětlení

* „Museli jsme to udělat tak, aby tito dva naprosto rozdílní, ale současně pro společnost stejně užiteční lidé netrpěli odlišností. Aby jejich dítě mohlo být člověkem-objevitelem i montérem i obyčejným naturálem. Podle jejich přání. Když tedy velký okamžik lásky proběhl, vstupuje do hry exoorganela. Roztáčejí se nukleidové řetězce, fermenty proplétají nitky DNA a hodnotí je pro specializaci. Stop! Gen je změněn! Nyní nastává prověrka, jestli je tento gen změněn u obou rodičů. U obou? Ponecháme jej. U jednoho? Pokročíme! Z organely se vytáhne rezervní kopie genu a vlepí se potřebný dílek. Nitky DNA se před spojením rychle doplňují. Nyní se podíváme, co vzniklo. Obyčejné dítě - naturál! Ale kdyby se nymfa zamilovala do člověka-objevitele, tak žádné zásahy. Jejich dítě by se narodilo ve vodě a dýchalo žábry... A montér a montérka...“

Sergej Lukjaněnko - Genom

„Děkuji, už jsem pochopil,“ přerušil ho Alex.

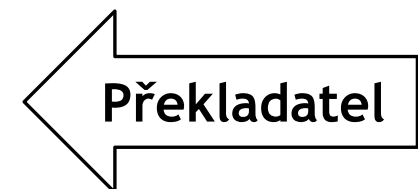
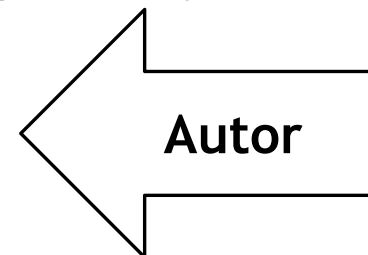
Enzym, nukleotydový (nukleový), rozplétají, pokračujeme

Exoorganela? Enzymy proplétají nitky DNA?

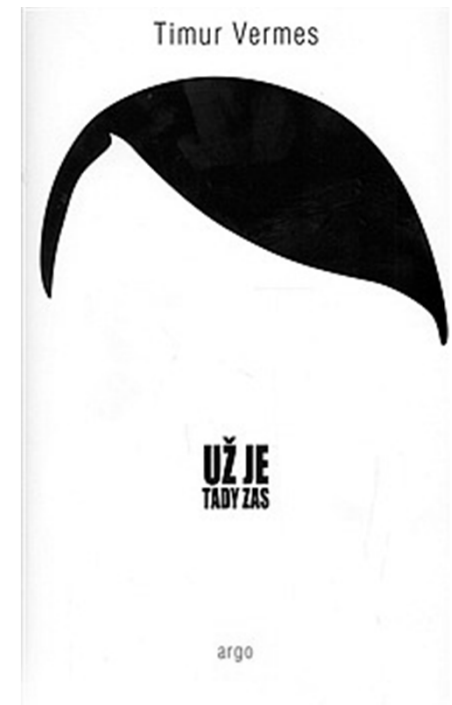
Genetická vysvětlení ad hoc

Redundantní

17

Neboť zatímco jiní by si na mém místě nejspíš celé hodiny či dny neplodně lámali hlavu se zásadními přírodovědnými otázkami a marně by se snažili vyřešit záhadu této stejně fantastické jako nevysvětlitelné cesty v čase, dokázal se můj metodicky fungující rozum spolehlivě přizpůsobit daným skutečnostem. Namísto plačtivého lamentování shromažďoval nová fakta a zkoumal situaci.

* Jak se elegantně vyhnout vysvětlení

Dává najevo: nemá smysl vysvětlení hledat

Je mimo intence autora

*Vysvětlitelnost?

*Vědecké vysvětlení

Hard SF

*Pseudovědecké vysvětlení
(pseudoracionální)

Často science fiction

*Bez vysvětlení

Fantasy? ALE!

Vědecká metoda

Hypotéza

Pravděpodobnost

Grotesknost, satira

Perhaps voldemort's
face is flat because
he ran into the wrong
wall at the train station

Science fiction, fantasy a to ostatní

Žili jsme spolu plných 12 let v konkubinátu a stále jsem váhal se s ní oficiálně oženit, neboť zde zuřila hitlerovská válka, do které chudák se zrovna dostala z té jejich fujpalibonské revoluce, a obával jsem se, že nacisté by mohli můj poměr s Astroňankou kvalifikovat jako zprznění árijské rasy. Hlavně jsem vytrvale čekal, podaří-li se mně Dahorjané obrátiti na křesťanství, neboť mně bylo jaksi proti srsti ženiti se s pohankou, čemuž zvláště bigotní matka odporovala. Dahorjáné byla ašmahovské víry, uctívajíc proroka Mikjoliho, z jehož knihy „Kádíš“ se pravidelně 4x denně modlila, sedajíc na bobku před zrcadlem s dýkou v ruce.

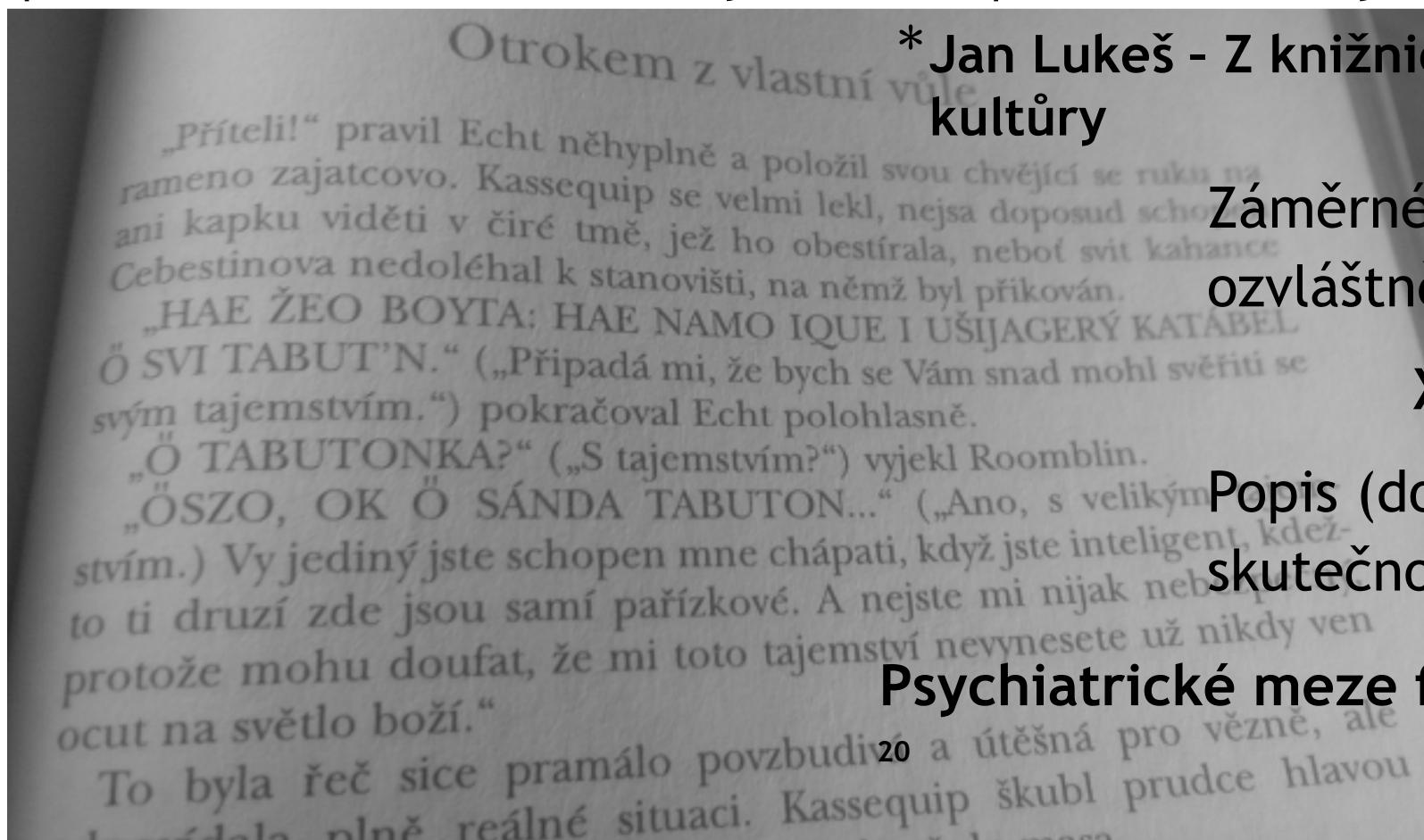
* Jan Lukeš - Z knihovny iškovské kultury

**Záměrné
ozvláštňení reality**

X

**Popis (domnělé)
skutečnosti**

Psychiatrické meze fantastična

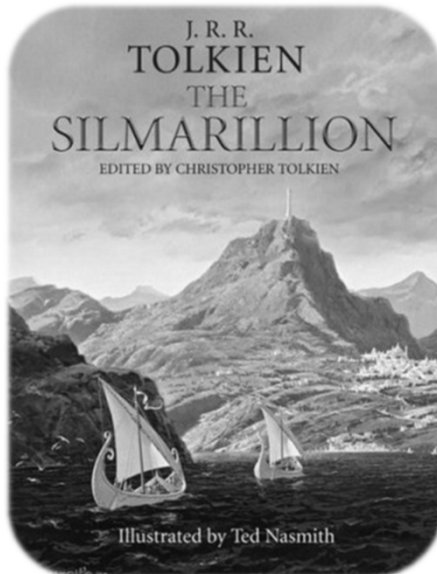

* První věc, kterou Tak udělal, bylo, že napsal sám sebe. Druhá věc, kterou Tak udělal, bylo, že napsal Zákony. Třetí věc, kterou Tak udělal, bylo, že napsal Svět. Čtvrtá věc, kterou Tak udělal, bylo, že napsal jeskyni. Pátá věc, kterou Tak udělal, bylo, že napsal geodu, kamenné vejce. A v šeru jeskynního ústí geoda zahrázila a zrodili se Bratři. První bratr se vydal za světlem, vyšel ven a zastavil se pod otevřenou oblohou. Tak příliš vyrostl. Byl to první člověk. Nenašel zákony a byl osvícen.

* Druhý bratr se vdal do tmv a zůstal stát pod kamennou klenbou. Tak dosáhl

* Pak se Tak zadíval na kámen a ten se pokusil ožít, a Tak se usmál a napsal: „Všechny věci se snaží.“ A za službu, kterou mu kámen poskytl, vytvořil z něj Prvního trolla a obšťastnil jej životem přirozeným a nevyžádaným. To jsou věci, které Tak napsal.

nestvorí nic, není nic...

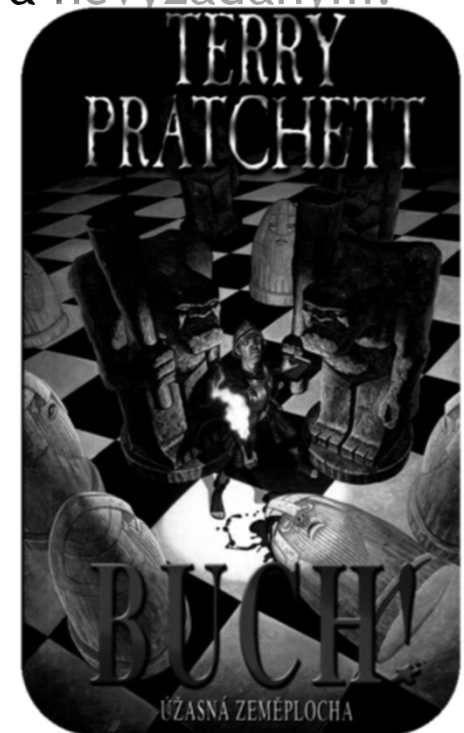

Mýtus v rámci fikčního světa

Simulace skutečnosti - naplňuje funkce mýtu

Komplexní fantasy světy s vlastní historií i mytologií

21

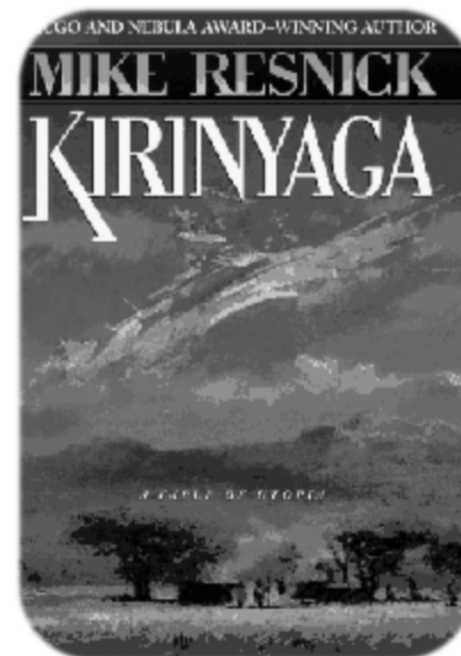
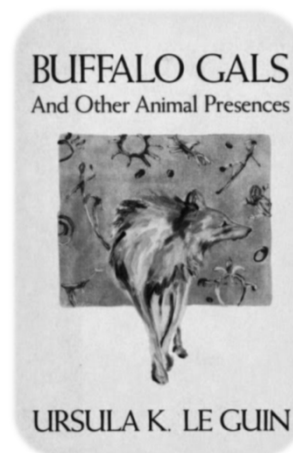
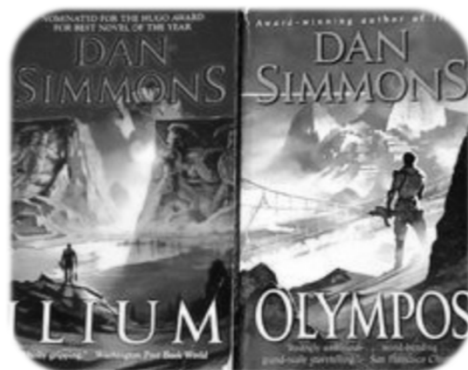

Na počátku žil Ngai sám na vrcholku hory zvané Kirinyaga. Když se čas naplnil, stvořil tři syny, kteří se stali otci Masajů, Kambů a Kikujů, a každému ze svých synů nabídl pštěp, luk a dřevěnou motyku. Masaj si vybral oštěp a bylo mu řečeno, aby pečoval o stáda na nesmírné savaně. Kamba si vybral luk a byl poslán do hlubokého pralesa, aby lovil zvěř. Ale Gikuju, první Kikuju, věděl, že Ngai miluje zemi a roční doby, a vybral si dřevěnou motyku. Za odměnu za to ho Ngai nejen zasvětil do tajemství sedby a sklizně, ale dal mu Kirinyagu s jejím svatým fíkovníkem a úrodnými stráněmi.

Převzetí existujícího mýtu

Most mezi skutečností a fantastickým příběhem

(Re)Interpretace mýtu

Když se opice byly do sytosti najedly z té úrody, začala se jim zkracovat srst a zmenšovat ohony. A když se naučily mluvit, stali se z nich lidé. Potravou jim byly plody vzešlé bez orání a oděvem listí stromů.

A tak ježto lidé v Sněžné zemi xxx pocházejí dílem z otce opičáka, dílem z matky rákšasí, dělí se do dvou druhů. Ti, kteří jsou z rodu svého otce xxx, vyznačují se snášenlivostí, velikou nábožností, velikou dobrotivostí, velikou pracovitostí, zálibou v ctnosti, jemnou mluvou a velkou výřečností. To je rod po otci.

Ti, kteří jsou z rodu své matky skalní rákšasí, vyznačují se velikou chlípností a hněvivostí, sklonem ke kupčení a zisku, velikou chamtivostí a řevnivostí, hlasitým smíchem, velikou silou těla i ducha, neúnavností v práci, hlavou plnou nápadů, zbrklým jednáním [...].

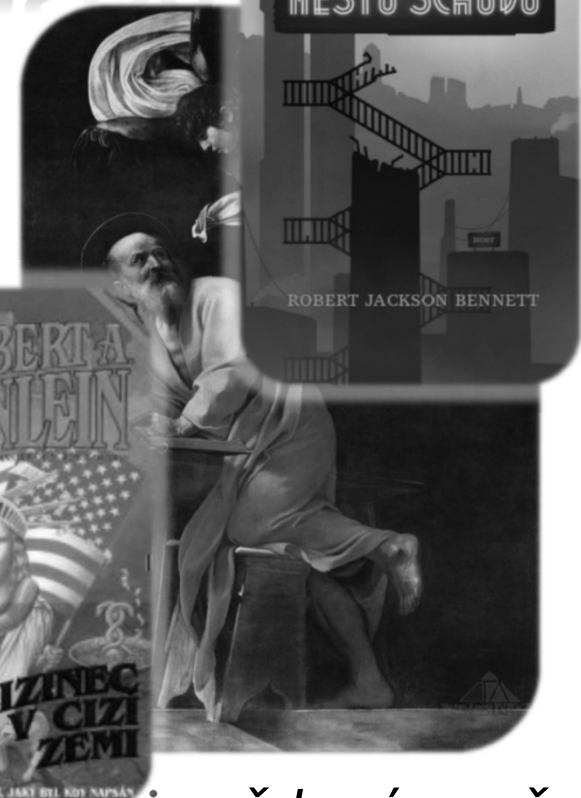
Tibet - původ člověka

* Fantastika a náboženství

* Legendy

* Zázraky

* Kde je skutečný svět a kde mámení?

* Zobrazení REALITY kdysi a dnes

* Ann Swinfenová: „Problém by mohlo objasnit, když si uvědomíme, že to, co je dnes pokládáno za ‚skutečný‘ svět - tedy svět empirické zkušenosti - bylo po mnohá staletí považováno za svět ‚zdání‘. Naším předkům, více než my ovlivněným vírou a vedeným k hledání skutečnosti za materiální podstatou světa, konečná skutečnost spočívala v duchovních světech“ (SWINFEN1984: 11).

* „Pod tím králem z té země Doden naleznú jeden ostrov, v němžto jsou ti velicí obrové, a mají jediné hrozné oko na prostředce čela. A ti jiným nejsou živi, jen syrovým masem a syrovými rybami. Na jiném kraji té země jsou lidé bezhlaví, a mají oči na ramenú a mají usta na prsích, a ta jsou způsobena jako podkova...Jsú také v té zemi lidé, ještě také hlav nemají a mají oči i usta szadu na plecích. A jsou opět lidé, kteřížto ani očí ani nosa nemají, ale mají desknatú tvář jako taléř, a místo očí jsou dvě díře malé, a mají usta jako rozsedlinu napříč. Také v té zemi naleznou lidi jiné ještě nesličnější, jejichžto dolejší pysk tak dlouhý jest, že všicku tvář jím přikrývají, když spie.“

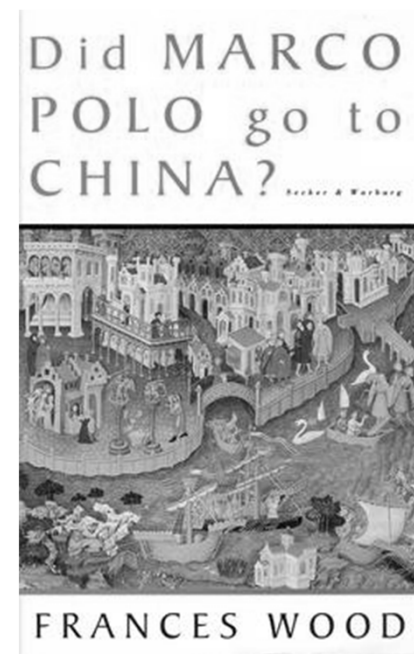
Mandeville - 14. stol

* „A nedaleko odtud jest jedno údolí, jenž leží mezi dvěma horami; a jest dobře čtyř mil vzdéli. A jedni jmenují to údolí zakúzlené údolí a druzí údolí temnosti neb temné, třetí nazývají d'áblovu údolí, neb jest velmi nebezpečné; a slýchají i vídají v něm hřímání i blýskání a rozličné búření a ryky a kvílení. A protož mnozí mní, že by to byl vchod pekelný, střed toho údolí. Nebo málo tam dále stojí pod jednóu temnú skalú člověčí hlava po pleci. A to jest tak přehrozná hlava, jako kdy vídána. Neb není žádný muž tak udatný, by se nemusil leknúti; nebo buble, hvíždě, pachtuje sebou a mění svůj zrak v rozličné obyčeje, že se dobře d'áblu přirovnává.“

* Obyvatelé se většinou živí rýží a masem. Z rýže a jemných aromatických bylin vyrábějí výborný nápoj. Muži i ženy v tom kraji mají zuby potažené tenkými plátky zlata, které jsou upraveny tak, aby na zubech dobře držely.

* Všichni muži jsou vojáci, věnují se pouze zbraním, vojenské službě a lovu zvěře a ptáků. Ženy se ve všem starají o hospodaření a mají i koupené otroky, kteří poslouchají jejich rozkazy.

* V této provincii je zvykem, že žena po porodu opouští co nejdříve lůžko a věnuje se vedení domácnosti, kdežto její muž leží čtyřicet dní na lůžku a pečuje o syna, který se mu narodil. Matka se o dítě vůbec nestará kromě toho, že je kojí. Mezitím přátelé a příbuzní navštěvují muže ležícího na lůžku. Říkají, že to dělají proto, že žena syna nosila a pak ho porodila a tím že dlouhý čas velmi trpěla, a proto považují za přiměřené, aby si po čtyřicet dní od péče od syna odpočinula. Musí ovšem nosit jídlo manželovi do postele.

* Meze fantastična

* Psychiatrické

Záznam halucinací

* Kulturní a náboženské

Mýty, zázraky

* Historické

Realita? Authority

Cestopis tak řečeného Mandevilla

Vznik asi 1356 - 1372

Svatá země, Indie, Čína, Země kněze Jana

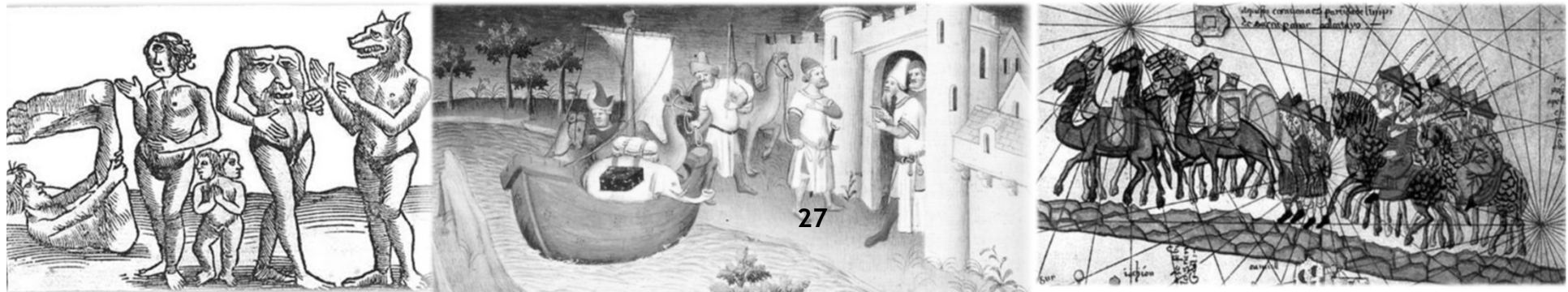
Marco Polo - Milion

13.století

Asie

H
i
c
s
u
n
t
l
e
o
n
e
s

* Kořenové texty (Taproot texts)

* John Clute

* Osvícenství - rozmach racionality,
vědecké myšlení,
skutečné x neskutečné

* Fantastické jako funkční narušení
hranic reality

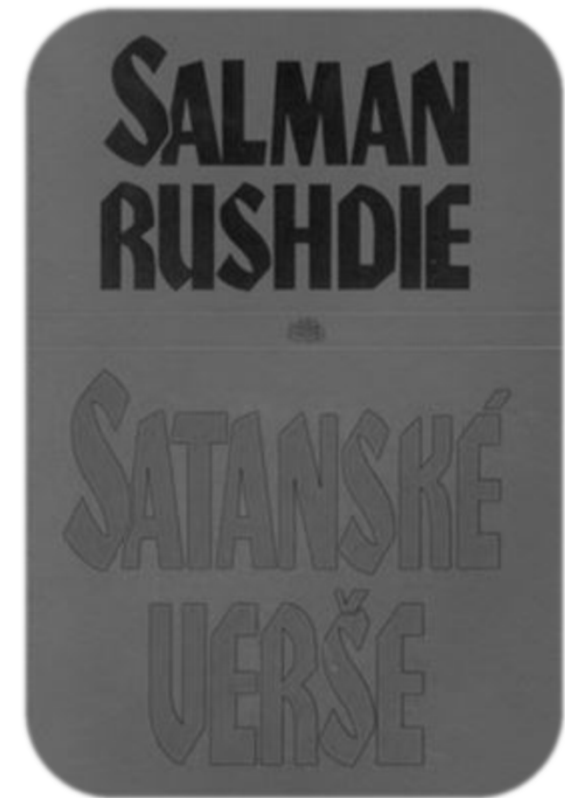
* Ne všechnu literaturu staršího data
tvoří proto-fantastika

* Pavel Šidák: „sám pojem ‚zázraku‘ je pohyblivý a proměnlivý a každá doba si vytváří vlastní představu o ‚přirozeném‘ a ‚nepřirozeném‘ světě a jejich hranicích, a tedy i o tom, co je ‚zázrak‘.“

* Někdy, jak se tak rozhlížel kolem sebe, zejména v odpoledním větru, vzduch zlepkavěl, viditelný svět, jeho rysy a obyvatelé i věci se zdály trčet skrze ovzduší jako průnik horkých ledovců. A jeho napadlo, že všechno pokračuje dolů pod povrch polévkového vzduchu: lidi, auta, psi, filmové plakáty, stromy, devět desetin jejich skutečnosti unikalo jeho zraku. Když mrkl a představa zmizela, přece ho ten dojem nikdy neopustil. Vyrůstal ve víře v Boha, anděly, démony, ifríty, džinny, ale vlastně tak, jako by to byly volské káry nebo kandelábry, a za trapný neúspěch svého zraku považoval to, že nikdy nespatriil žádného ducha. Snil o tom, že objeví kouzelného optometra, od nějž by si koupil brýle s nazelenalými skly, aby si napravil svou politováníhodnou krátkozrakost. A pak by byl s to vidět skrze ten hustý, oslepující vzduch do toho báječného světa za ním.

Farah Mendlesohn: *„Mnoho textů magického realismu z Latinské Ameriky a amerického jihu lze číst jako Fantasy, ale psány byly s pevným přesvědčením o nadpřirozeném světě, který existuje ve spojení s přirozeným.“*

1988

Magický realismus

* „Pravdivé“ příběhy

* **Lúkianos ze Samosaty** (kolem 120 Samosata - po 180, patrně v Alexandrii)

* *James Gunn: „The first known text that could be called science fiction.“*

* **Science fiction**

* **Fantasy**

* **Satira**

* **Parodie**

Setkání s bohy
Cesta na měsíc
boj proti Slunci
Ostrov blažených
obydlené postavami
z řeckých mýtů
Obludy
mytická zvířata

* *Věci, které jsem neviděl, nezažil ani o nich neslyšel kohokoli vyprávět a hlavně věci, které neexistují a ve skutečnosti existovat nemohou. Mí čtenáři nesmějí věřit, ani slovu z toho, co zde říkám.*

*Věřit fantastičnu?

*Primární (*prvotní*) víra

*Druhotná (*fikční* - K.L. Walton) víra

*Náboženská víra

*Fikčně věřit: dovolit si nechat se pohltit fikčním světem, přitom neztratit kontakt s realitou

* Fantastika a mýtus

* „Jedná se o úžasné veřejné fantazie jiných časů a kultur a to, co je v nich ‚nemožné‘, bylo kdysi přijímáno jako možné“ (WOLFE 2004: 224, vp).

Just a myth

* Mythos - příběh, báje   Only fantasy

* Phantasia - představa

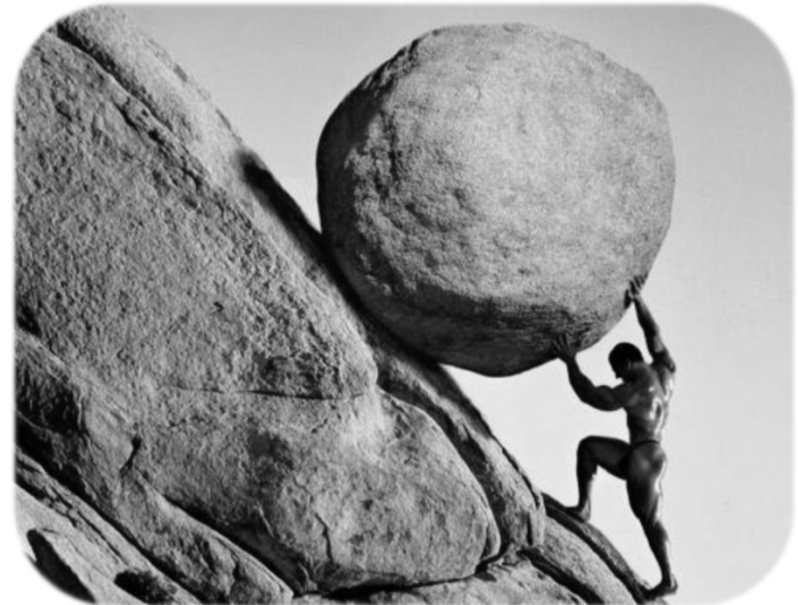
Mýtus X racionální vysvětlení

Rehabilitace mýtu

19. století - zájem o folklór - Bratři Grimmové

Hans Christian Andersen, George MacDonald, Andrew Lang, J.R.R. Tolkien

* „Apolón není Slunce, a nikdy jím nebyl. Slunce je ve skutečnosti ‚pouze‘ jedním z Apolónových jmen“ (LE GUIN 1989: 62, vp).

* Mýtus a fantastika

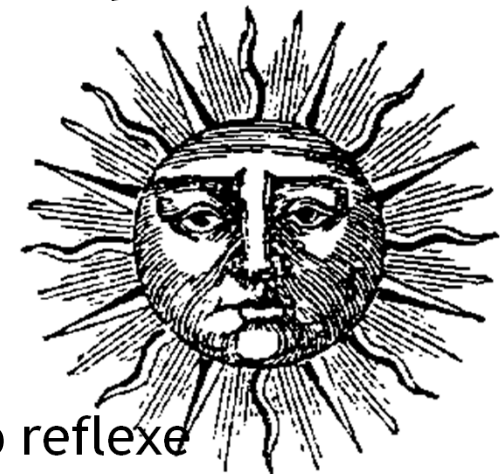
* „Stejní lidé byli zapojeni do obého úsilí a všichni měli stejný cíl: učinit pradávne a mocné symbolické struktury srozumitelnými pro moderní čtenáře“ (ATTEBERY 2014: 5, vp).

* „Mýtus je vyjádřením jednoho z mnoha způsobů, jakým člověk, tělo/duše, vnímá, chápe a vztahuje se k světu. Jako věda, je produktem základního lidského způsobu porozumění. Předstírat, že může být nahrazen abstraktním nebo kvantitativním poznáním znamená tvrdit, že lidská bytost je, potenciálně nebo v ideálním případě, bytostí čistého rozumu, odhmotněné mysli“ (LE GUIN 1989: 62, vp).

Mýtus jako inspirace fantastiky

Fantastika jako (re)interpretace mýtu

Obé se vztahuje k tomuto světu, specifický způsob jeho reflexe

* Nejstarší příběhy

- * Epos o Gilgamešovi
- * Ílion a Odyssea - Homér
- * Aeneida - Vergilius
- * Proměny (Metamorphoses) - Ovidius
- * Zlatý osel - Apuleius

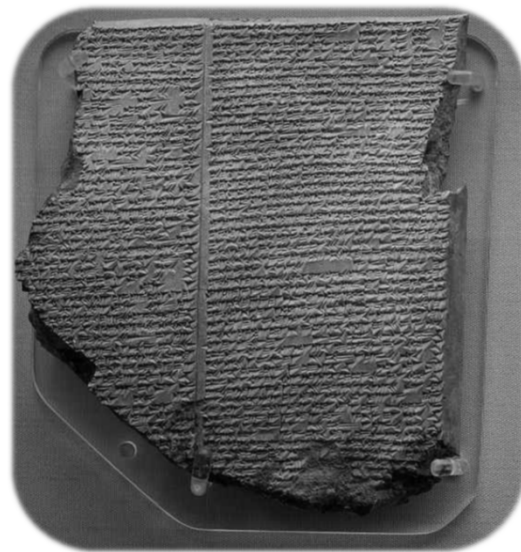
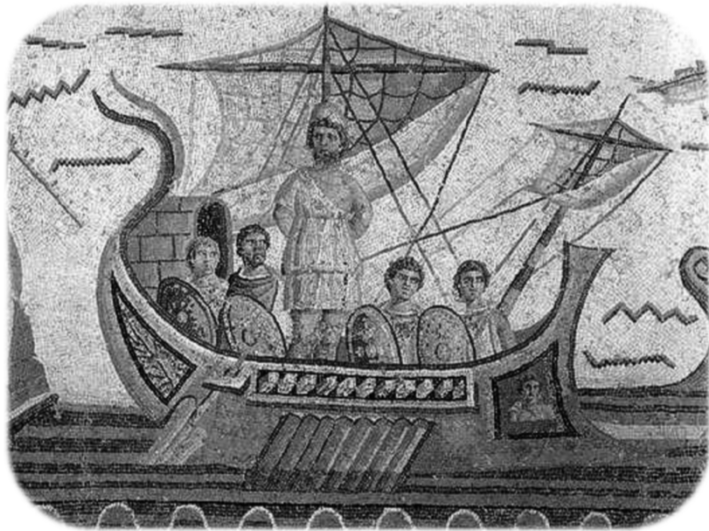
- * Alexandreida

* Fantastický cestopis

Jedna z nejstarších literárních forem

Jeden ze základních postupů / rámců ve fantastice

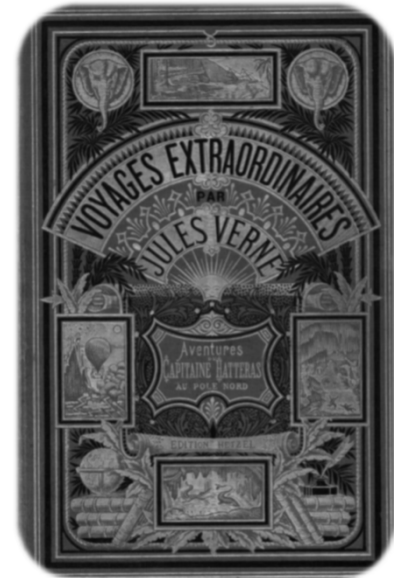

Reálné a fantastické prvky

Skrytá fantastičnost - vydávaná za skutečnost

Neskrývaná - satira, alegorie

Provázanost s utopií

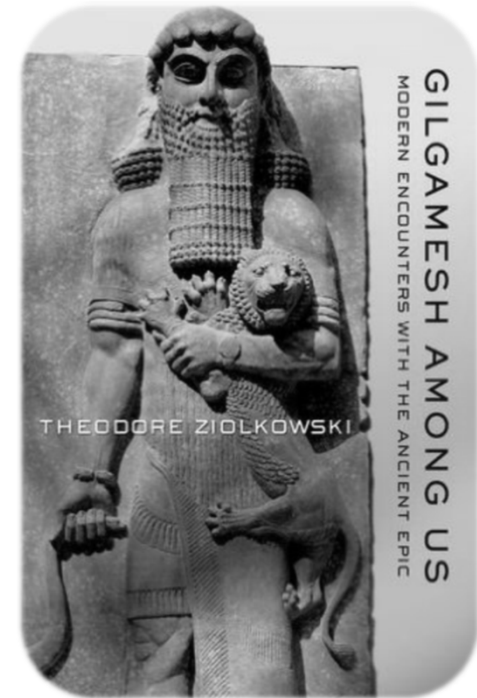
* Epos o Gilgamešovi

- * Douglas Geoffrey Bridson, The Quest of Gilgamesh (1954)
- * Hrdinství
- * Zápas
- * Z protivníka přítel - člověk-zvíře Enkidu
- * Dobrodružství, úkoly
- * Prokletí a smrt druha
- * Iniciační příběh hledání nesmrtelnosti, nalezení moudrosti
- * Selhání, smíření se, nesmrtelnost v díle

Muži šuruppaký, synu Ubaratutua,
odejdi z domu! Postav loď!
Zbuduj archu, abys život svůj
zachránil,
majetek zavrhni, ale život
zachovej!
Všechno živoucí sémě do lodi uveď!

První hrdina - král, válečník, vášně,
rebel, postavit se bohům, ochránce
Smíšený božský a lidský původ

Uruk
36

*Gargantua a Pantagruel

- *François Rabelais (1494/1483-1553)
- *Kněz, lékař, spisovatel, botanik, stavitel...myšlenky humanismu
- *Pětidílný román parodující rytířské romány, satira soudobé společnosti, církve, výsměch středověkému školství, soudnictví i klášternímu životu X logika, racionalita, představa o vzdělání
- *život a skutky rodiny obrů - putování
- *4. a 5. díl - fantastická cesta - popisy groteskních světů - absurdita, vtip, smysl pro detail

Extravagance, neologismy, vulgarita, násilí, dle cenzorů obscénní

Série ostrovů parodujících konkrétní společenské jevy

"The monstrous physeterc was slain by Pantagruel."

*Hector Savinien Cyrano de Bergerac

(1619 - 1655)

L'Autre Monde: ou les États et Empires de la Lune (Comical History of the States and Empires of the Moon, 1657)

Les États et Empires du Soleil (The States and Empires of the Sun, 1662)

Vydáno posmrtně, cenzura, třetí díl?

Cesta na Měsíc - láhev rosy, raketa (1!)

Eden na Luně - výsměch Bibli
Měsíční města - výsměch utopickým tendencím, konsenzus o neužitečnosti představy Boha
Odmítání idejí o nadpřirozenu, nesmrtelnosti, existenci duše
Slunce - diskuze s Thomassem Campanellou o **sexu v Utopii** - konec - (jáhen) Henri le Bret

Johannes Kepler -
Somnium (1609, 34)

Voltaire

* Gulliverovy cesty

* (1726, rozšířeno 1735) - Jonathan Swift (1667 - 1745) *Cesty k rozličným dalekým národům světa ve čtyřech dílech, napsal Lemuel Gulliver, zprvu ranhojič, později kapitán na rozličných lodích*

* *Liliput x Blefusku*

Dvůr Jiřího I
Anglie x Francie
whigové x toryové

* *Spor o správný postup rozbíjení vajíček*

* Brobdingnag - v zemi obrů, kuriozita

* Laputa - létající ostrov, poddanství

* Vzdělaní estéti - vztržitost, pleskači

* Blázniví vědci

Nebezpečí nekontrolovaného rozvoje vědy a techniky

* Hy

Lež, pýcha, zlomyslnost, neřest, hrabivost, mocichtivost

SATIRA

Od moci k bezmoci
Utopie naruby

Irsko

* Hlavním jako stvoření rozumu, bez emocí → racionální společnost - bez lítosti nad smrtí partnera, výměna dětí...

* Filozofie, umění - náboženství, hluboký cit

* Swift: obdiv kritika?

Převrácené role zvířete a člověka

Eugenika
Vyhubení
Yahuů

Oba póly racionality

Gulliver po vyloučení z jejich země neschopen žít mezi lidmi

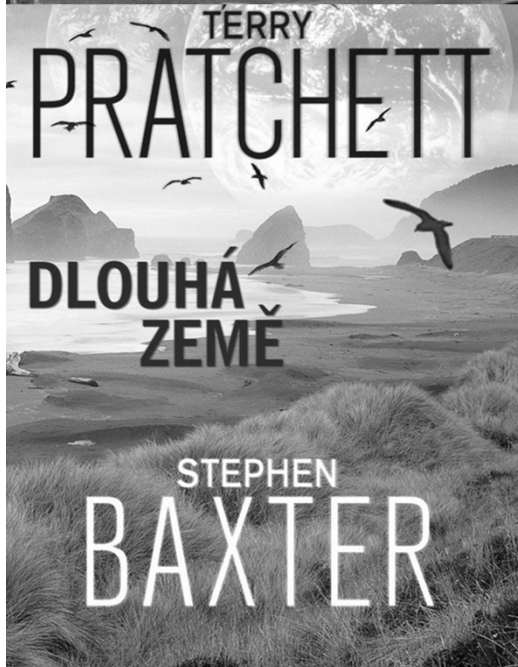
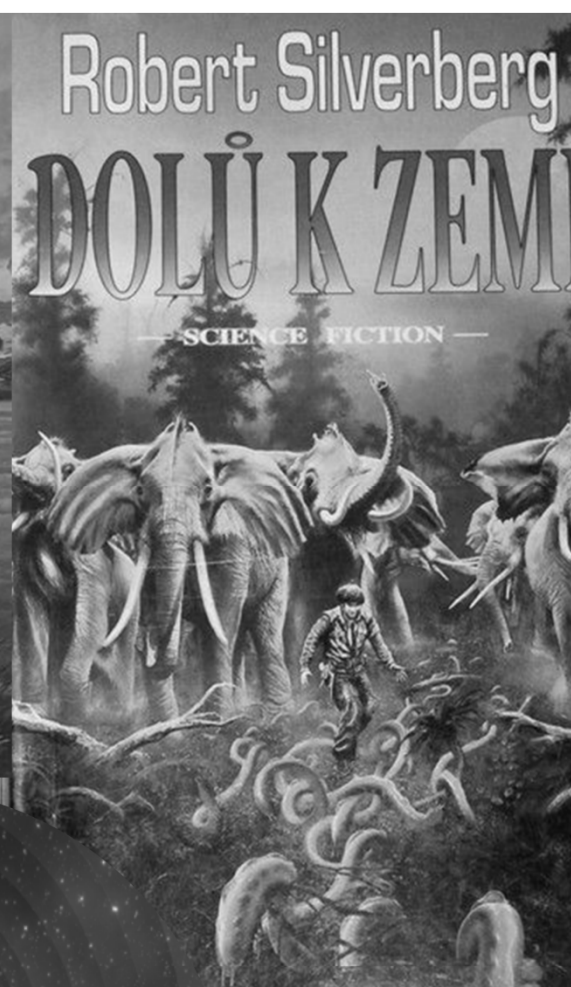
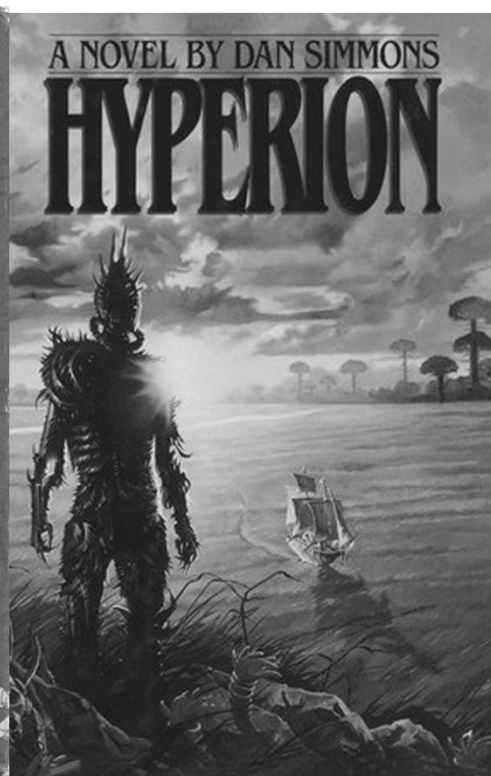
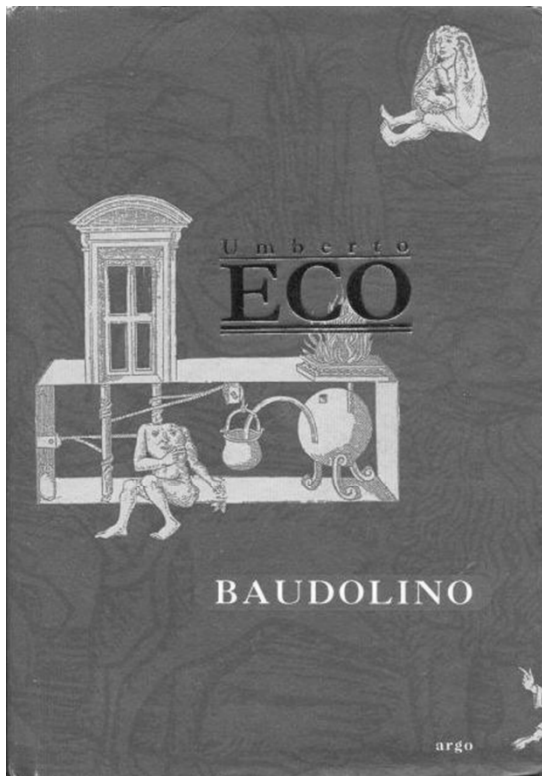
* **Autenticita** - fiktivní předmluva vydavatele, G. dopis vydavateli

* Nadsázka, tvrdá kritika X humorné a zábavné příhody

* Od satiry pro dospělé k dobrodružné knize pro děti

Putování ve fantasy
Space opera

...
METAFORA CESTY